

Verbs de narrador

JOSEP RUAIX I VINYET

Ens plau de publicar aquest extens treball perquè representa una important novetat en matèria de sintaxi i estilística. En efecte, és la primera vegada que un autor estudia detingudament les característiques dels verbs que seleccionen el discurs directe molt abundants avui dia en la literatura de ficció i els límits que presenta el seu ús. Com molts altres estudis de Josep RuaiX, professional que gaudeix d'un afinat sentit lingüístic, s'ha fruit d'una llarga observació dels textos, sigui com a lector, sigui com a corrector, i, abans de ser publicat, el seu contingut ha estat tractat a classe, concretament dins els cursos de Vrtex, institució que des de fa més de vint anys proporciona als estudiants una manera d'aprofundir en el coneixement lingüístic. En la fotografia es pot veure un aspecte d'una sessió de Vrtex amb el professor RuaiX i els seus deixebles.

En les obres narratives (novel·les, contes, etc.) són molt usuals els anomenats verbs de narrador, és a dir, els verbs amb els quals el narrador assenyalava (o selecciona) el discurs directe (o sigui les paraules que figura que diu algun personatge). Aquests verbs poden anar abans del discurs directe, o després, o entremig (en aquest cas formen com un incís, que sol escriure's entre guions). Són verbs ja coneguts d'antic com a *verba dicendi* o verbs de llengua (prototipus: *dir*). Però a vegades, més que un discurs directe, s'expressa, en la narració, un pensament o un sentiment; tenim aleshores els *verba cogitandi* o verbs de

pensament (prototipus: *pensar*) i els *verba sentiendi* o verbs de sentit (prototipus: *sentir*). Tots aquests verbs es caracteritzen per tenir un subjecte (el qui fa l'acte de parlar) animat; sovint també tenen un complement indirecte (CI: el qui rep el missatge), igualment animat; i es pot considerar que tenen un complement directe (CD) que és el producte de l'acte de parlar, o sigui el missatge (el text que, en els escrits, va emmarcat per cometes o introduït per un guió)¹. El missatge, però, pot també exercir, respecte al verb de narrador, funcions altres que la de CD (com ara complement preposicional d'objecte [CPO], subjecte, etc.).

Ara bé, com que, en una narració, els verbs de llengua (i, en menor mesura, els de pensament i els de sentit) es repetirien molt, els escriptors moderns solen usar com a verbs de narrador o *verba dicendi* verbs que pròpiament no són tals. Alguns hi tenen una certa analogia o semblança, però altres en resten semànticament molt allunyats; en aquest darrer cas, l'ús d'un verb com a verb de narrador és vàlid perquè s'hi sobreentén una perífrasi amb el verb *dir*, amb la qual cosa, de passada, s'obté un efecte literari semblant a l'ús d'una metàfora.

Explicat tot això, podem establir que els **verbs de narrador**² se subdivideixen en 1) *propis*; 2) *pròxims als propis*; i 3) *habilitats ocasionalment*.

I ara hem d'advertir que no sempre els escriptors contemporanis (als quals sembla que plau molt aquest recurs estilístic) usen adequadament els verbs de narrador, ja que tal ús presenta algunes restriccions. En efecte, el verb de narrador necessita restar sintàcticament «obert» al text que hom cita; per tant, el verb de narrador serà incorrecte quan tenim una estructura sintàctica «tancada» ('verb transitiu + CD', 'verb de règim + CPO', 'subjecte + veu passiva', 'subjecte + verb copulatiu + predicat nominal', etc.), llevat que quedi tancada per un pronom feble que remeti a l'interlocutor³; també pot quedar tancada si el verb de narrador precedeix el discurs directe, ja que aleshores, amb els dos punts que s'intercalen entre el verb de narrador i el discurs directe (o amb el tonema corresponent, en la llengua parlada), s'hi sobreentén la forma verbal *dient* o una d'equivalent. Hi ha alguna altra restricció, no sistemàtica, que veurem més endavant.

Els verbs de narrador s'han de distingir dels verbs d'acció o *verba agendi*, amb els quals el narrador explica (narra o descriu) allò que fan els personatges, els quals verbs poden trobar-se també abans, enmig o després del discurs

No sempre els escriptors contemporanis usen adequadament els verbs de narrador

directe. I val a dir que, com passa tan sovint en temes lingüístics, existeixen casos fronterers entre verb de narrador i verb d'acció, com veurem en alguns exemples cap al final del treball.

A continuació donarem unes llistes classificades de verbs de narrador, a vegades il·lustrant-los amb breus exemples, trets majoritàriament de la novel·la de Teresa d'Arenys *El quadern d'Agnès Solà* (ed. Angle, Manresa-Barcelona 2001; quan el text que figura que algú diu [el discurs directe, el fragment de diàleg, el text citat, el missatge] és massa llarg, hi posem simplement uns punts suspensius). I, més avall, posarem exemples de verbs de narrador abusius, és a dir, exemples de casos en què es transgredeixen les restriccions explicades en el paràgraf anterior. Al final veurem més exemples, barrejant-ne d'abusius i de correctes. Així, creiem, hom podrà tenir una visió bastant completa de la qüestió, qüestió que, naturalment, no afecta sols el català, sinó altres llengües (i per això trobareu en aquest treball alguns exemples en castellà).

1) VERBS DE NARRADOR PROPIS

- dir, fer* («Encara un detall», ens fa Claudi Bel), *deixar anar* («No vas lluny d'osques», deixa anar ella), *amollar* («El peix Nicolau», sento que amolla en Wolf), *deixar caure, emetre* («És un ximplet!», emet la veu segura d'en Pau), *proferir, treure de la boca* («...», em treu de la boca en Wolf...)
- verbs declaratius: *asseverar, comentar, comunicar, confessar, contar, declarar, enunciar, esmentar, explicar* («...», s'anava explicant), *fer avinent, fer saber, informar* («Les aigües de l'Urumea baixen tenyides de sang», informa amb accent greu) (també en forma nominal: «...», foren les informacions del diplomàtic), *manifestar* («Me'n vull anar», manifestà la nena), *narrar, notificar* («D'avui en vuit me n'aniré», em notifica), *preguntar* (o *demanar, interrogar* [«I l'àliga reial i l'àliga imperial?», anava a interrogar-la, que ella s'emblanquí tant com els núvols eteris], *inquirir, qüestionar, voler saber* [«¿Et van matar ells, la primera vegada?», vull saber]), *referir, repetir, respondre* (també en forma nominal: «...», era l'única resposta de Tal a les meves qüestions) (i *contestar, replicar*), etc.
—també: *abreujar* («Un esperit amant de l'art i la literatura», abreuja), *aclarir* («...», m'aclareix a cau d'ore-

1. Que el producte de l'acte de parla es pot considerar un CD es demostra, per exemple, comparant aquestes frases:

1) *Això el féu queixar.*

2) *Això li féu exclamar: «Estic molt disgustat.»*

En efecte, el pronom feble acusatiu *el* de la primera frase es canvia pel pronom feble datiu *li* de la segona perquè en aquesta el verb *exclamar* és transitiu, és a dir, té un CD, que és la frase entre cometes.

Però també és veritat que es tracta d'un CD *sui generis*, és a dir, especial, que no ho és pas a tots els efectes, com es demostra comparant aquestes altres frases:

1) *Ell diu que vinguin i ella també ho diu.*

2a) * *Ell diu: «Veniu», i ella també ho diu.*

2b) *Ell diu: «Veniu», i ella diu el mateix.*

Efectivament, la primera frase, amb una oració completiva com a CD del primer verb, admet la pronominalització (amb *ho*) d'aquest CD; la segona frase, amb una citació de discurs directe com a CD, no admet la pronominalització, sinó que exigeix una altra solució (sense el pronom feble *ho*).

2. Noteu que quan diem *verbs de narrador* s'hi sobreentén «per a indicar el discurs directe». Per això, si volguéssim un terme més específic podríem usar el neologisme-cultisme [*verbs*] *ortologodíctics*, de les arrels gregues *orto* 'recte o directe', *logo* 'discurs' i *díctic* 'indicador, assenyalador, mostador'.

3. Ja que el pronom feble, per la seva condició de pronom àton, per una banda «tanca poc» i, per l'altra, remet a un antecedent.

lla), *acomiar* («Que l'àngel bo no us desempari», ens acomiada la Francina), *aconsellar* («Torna-t'ho a mirar», m'aconsella), *admetre* («Tu i jo sí», admeto. «Jo amb mi mateixa no encara, com pots veure»), *adreçar-se* («...», se li adreça ell), *advertir* («...», el torna a advertir en Pau), *alliçonar* («El gall pot esdevenir el Fènix», m'alliçona ella), *ampliar*, *arbitrar*, *argumentar* («La fatalitat col·loca el suïcidi davant la nostra impotència», argumenta el batlle), *assabentar*, *assegurar*, *assentir*, *augurar*, *citar* («Lloava l'amic son amat, e deia que ell havia traspasat on, cor ell és lla on no pot atènyer on», vaig citar-li), *concedir*, *confiar*, *confirmar* («La nena Raurell, la Pola», em confirma la pacient Francina), *constatar*, *corejar*, *corroborar*, *defensar* («Però té el do de la ubiqüitat...», hi havia qui defensava), *delatar*, *destacar*, *desvelar*, *determinar* («Només el senyor rector hi pot posar ordre. Anem-lo a trobar», determina amb fermesa l'Anselm), *dictaminar*, *dilucidar* («L'ocell és un esperit volàtil», em dilucida), *discórrer*, *enovar*, *evocar*, *fantasiar*, *formular* («On tenim la dama / que tant l'hem buscada?», formulà en to d'endevinalla), *frasejar* («*Quis hic locus, quae regio, quae mundi plaga?*», em sorprèn de frasejar en veu alta), *furgar* («Prova de recular un xic més», em furga la vella i bella mulata. «D'on venies amb la bicicleta?»), *il·lustrar* («*On tue le mort une seconde fois en lui enjactant un poison violent*», m'il·lustra en francès), *llegir*, *meditar*, *observar* («...», observo mentre ...), *perflorar*, *perorar*, *prevenir* (El previnc un cop més: «Vigila»), *presentar-se* («L'Olímpia de can Solà de Dalt: per servir-vos, senyoreta!», se'm presenta), *proposar*, *pronunciar*, *puntualitzar*, *recalcar* («Miraculosament hem ensopegat l'Opel. Miraculosament», recalca), *recitar* («*Fum de retorn de Parques...*», reciten les bacants, deformant versos del poeta), *reclamar* («Competitivitat i economia», reclamava, triomfant i escumant la bullinada, la regidora), *recomanar*, *recordar* (i *rememorar*, *fer memòria*), *reflexionar* («... He obrat per instint, sense seny», reflexiona el cap de la vila ...), *remarcar*, *rematar*, *revelar*, *saludar* («Mentre hi hagi burros hi haurà qui anirà a cavall!», ens saluda rient per sota el nas), *sentenciar* («I hi aniran», sentència Brigitte), *sondejar* («Brigitte em va dir...», miro de sondejar per un altre cantó. «La coneixies?»), *sospitar* («... i un verí que», sospita, «distribueixen els serveis tècnics dels ajuntaments de la Marina ...»), *subratllar* («Jo només voldria saber *per què* en castellà», subratlla, disgustada, la Maria), *suggerir* («Per què no l'acompanyes?», em suggereix l'amfitriona) («La pedra creix en el front del Serpent?», se m'acut de suggerir, lligant caps a la babalà), *temptejar*, *traduir*, etc.

c) verbs d'opinió (*opinar*, *considerar*, *jutjar*, etc.)

d) verbs de manera de dir: *aclamar* («Així m'agrada!», l'acclama l'arquitecte municipal), *balbucejear*, *bordar*, *bramar* («Avant el populatxo!», brama), *cantar*, *clamar*, *cloquejar* (Cul enrere, bec enlaire, la professora cloquejà de nou:

«Escolaneets, aplicaadets, ben drets!»), *comminar*, *criar* («Avant el populatxo!», cridà el de les rajoles encoratjant algú...), *declamar* («*Vastes formes es mouen fantàsticament / als sons d'una discordant melodia...*», encara vaig declamar), *empatollar-se* («...», es va empatollant el ximple), *entonar* («*Que no el vaixell, ans la sirena canto...*», entonava una bella veu femenina), *esgargamellar-se* («La Serp cavalca el Pontífex!!!», s'esgargamellà el Noi de la Boira), *esgüellar* («La xibeca del vicari! *Non trepido, non tremisco!*», va esgüellar), *exclamar*, *increpar* (l'increpo l'Antoni: «Tu en tens la culpa!»)⁴, *insistir*, *insultar* («Ets un mico de repetició!», l'insulto...), *murmurar* («De lluny...», murmuro), *mussitar*, *remugar* («Peix al cove! Aviat sabreu què significa ser de l'Olla!», remugava entre dents), *renillar*, *reprotxar*, *roncar* («Tu a la feina i a escatar!», roncà en Campana), *rondinar* («Amb qui dimoni comuniqués?», rondina contrariat ...), *rondinejar*, *rugir* («Tot s'hi val!», rugeix l'alcauot), *sanglotar* («No te'm desboquis», sanglota el pare, «que anem d'ofici!»), *sonar* («Adéu, ha dit adéu!», sonà com un clarí una veu riallera), *sospirar* («Ai pare, què clisso?», sospirà el Noi de la Boira emocionat), *tronar* («...», trona apocalíptic), *xisclar* («...!!!», xisclava una veu escardalenca), *xiuxiuejar* (La Cora ... em xiuxiueja: «...»)

e) verbs d'ordre (*manar* [«Nord!, acompanya l'Agnesó!», va manar l'avi al fidel setter], *ordenar* [«No flastomis, li ordena», etc.] o prec (*demanar* [«Acosta'm el llibre», em demana ell], *pregar*, *suplicar* [«Si us plau, digueu-me per què no hi és, en Pau, amb vosaltres!!!», els suplico, maldant per fer-me sentir], etc.) i els prospectius (*anunciar*, *avisar*, *pronosticar*, *vaticinar*, etc.), que també podríem haver inclòs entre els declaratius

4. Notem que aquest verb de narrador, malgrat ser «tancat» per l'Antoni, és correcte, perquè, com que precedeix el discurs directe, amb els dos punts (o l'entonació corresponent) s'hi sobreentén la forma verbal *dient* (o una d'equivalent). Per tant, el lector interpreta: *I increpo l'Antoni dient: «Tu en tens la culpa!»*

- f) verbs de pensament: *pensar* («Fa joc amb el cortinatge», penso), *formular mentalment*, *meditar*, *qüestionar-se*, *considerar*, *rumiar* («D'on els havia trets? De sota terra?», rumiava); habilitats: *retopar-se*, *aconsellar-se*, *dictar el cor* («Mil vegades no!», el cor em dicta), *frenar-se* («Tingues calma, Maria», em freno), *recomanar-se* («Agafa el diari. Distreu-te», em recomano), *consolar-se* («Almenys», em consolava, «en Pau no hauria de presenciar la devastació a la qual s'havia oposat tant»), *recordar* («I l'endemà mateix de jo haver obert, dalt del tren, el llibre», recordava per a mi sola), *lamentar-se* («...», em lamentava interiorment), *deduir*, *asserenar-se* («Ja n'hi ha prou! Es tracta d'un malson, Agnès», m'assereno a mi mateixa), *qualificar* («Cors talment tatuats en l'escorça vetusta d'uns arbres», qualifico dins meu), *endevinar* («El pagès ... es deu haver mort», em dol d'endevinar)
- g) verbs de sentit: *sentir* (Per això em sorprengué sentir-li: «...») («Aquest grillat ens vol aigualir la festa!», se sent cridar) («És clar!», em va semblar sentir-li encara, «...»), *caçar* («...», caço de les paraules de l'altre), *ressonar* («Oheeeeè!», ressonà pels turons)

2) VERBS DE NARRADOR PRÒXIMS ALS PROPIS

- a) dir en forma positiva: *acreditar* («...», acredita greuement el senyor Claudi), *ajudar* («És que us heu entretingut en una tasca santa...», l'ajuda el poeta), *assossegat* («Treu-t'ho del cap!», m'assossegà), *convenir* («Sí», va convenir ell, circumspecte), *encoratjar* («Avant, aligueta!», m'encoratja), *invitar* («Digueu, digueu...», l'invita mossèn Joan)
- b) dir en forma negativa: *bufar en cara* («L'escriptor de cartró!», li bufa en cara el sagristà), *carregar* («Les altres ocupacions són endrapar i malparlar», carrega en Wolf), *clavar* («...!», li clavo), *contradir* («Però si fa quasi un any que no escric ni una ratlla!», el contradic i em planyo), *corregir* («Agnès, el crioll francès és la llengua d'Haití», em corregeix en Wolf), *deplorar*, *esmenar* («...», esmena en Pau), *objectar* («En Pau era viu», objecto), *protestar* («També el tinc a favor, jo, l'alcauot!», protesta), *queixar-se* («Sempre ho saps tot...», me li queixo amb un fil de veu), *rectificar* («Es diu vestit», el vaig rectificar), *reprotxar* («L'Agnès només està per un dels seus amics», em reprotxà el diví comparet), *retopar* («Un autèntic guinyol», el retopa la seva dona), *tirar en cara* («Però tu ni llegeixes el full comarcal», em tira en cara)
- c) maneres d'intervenir en el discurs: *afegir* («Doncs escolti», afegeix la meua cunyada: «...»)⁵, *aturar* («Deixa'm dir», m'atura en un to afectuós), *avançar*, *començar* («Han hagut d'aparcar la furgoneta a l'Esplanada», comença el meu germà), *concloure*, *continuar* («La por va venir d'un somni», continuo), *decidir* (S'hi emportaran les bessonetes de la Cora, decideixen), *dedicar* («...», dedica

en Wolf a l'optimista), *frenar*, *insistir* («L'agent de port insisteix a l'amfitriona: «...»», *instar* («Explica'ls la llarga contesa, bona amiga», l'instar l'agent i mecenes), *intensificar*, *intervenir*, *interrompre* («...», l'interromp un dels alumnes), *perseverar* («...», persevera ella), *porfidiejar* («...», porfidieja, «...»), *precipitar-se* («Oi tal!», em precipito), *prorrompre*, *proseguir*, *reiterar*, *reprenre* (Però em domino i reprenc: «...»), *resoldre* («Els millors de nosaltres són cristalls travessats», resolia no fa gaire l'escriptora Yourcenar), *saltar*, *sospesar* («Poc més poc menys. Hi ha diverses versions», sospesa ell), *subratllar*, *sumar-hi*, *tallar* («Una mica just!», vaig tallar-lo.) («No m'havia fixat que fos tan sec», torna a tallar-lo la meua cunyada), *tornar-hi* («En vull quatre», hi tornava la veu escardalena)

3) VERBS DE NARRADOR HABILITATS OCASIONALMENT

(equivalen a 'dir + gerundi [o expressió similar] del verb habilitat'; indiquen, doncs, una modalitat de l'acte de parla)

acuitar («Què en saps, de...», vaig acuitar-la)
admirar-se («Si que t'has documentat!», m'admiro [= dic admirant-me, dic amb admiració]) («Fixi's en aquell parell. Els coneixem!», torno a admirar-me)
afalagar («... el xampanyet d'aquesta casa no provoca resaca per molt que en beguis», afalaga amb la seva gràcia acostumada l'Anselm, més atent a la taula que a la conversa)
alarmar-se («Que té una germana?», s'alarmava en Jaume Ferrer)
alegrar-se («Fort, massa poc!», no puc estar d'alegrar-me)
apassionar-se («Des de quan el coneixes?», m'apassiono [= dic apassionant-me])
aplaudir («C'est ça!», tornaria a aplaudir l'Agnès)
arriscar-se («Libarem pel déu que porta el llamp i els riuixats!», vaig arriscar-me)
brindar («Pel jovent!», va brindar)
bromejar («Nous irons a l'enfer ensemble», bromejo amb la cançó de Brassens que ens encantava especialment)
burlar-se («Quina n'havies feta?», me li burlo)
burxar i punxar («Vols dir que està gaire pendent dels teus raonaments?», em burxa i punxa)
celebrar («Benvinguda! Benvinguda!», va celebrar)
condoldre's («Cinc minuts abans, solament cinc minuts abans i ho hauríem pogut evitar!», es condol l'agent i mecenes)
congratular-se («Has resultat una bona deixeblla», es congratula ell)
contenir («La passió em fa mal», es va contenir)
defensar («Sou una mica injustos», el defensa encara l'Antoni)
deixar en suspens («Si mai... Maria...», deixa en suspens)
desdenyar («Bah...! Un esperit buscabregues!», el desdenya en Tal)

5. Recordem (com vèiem en el nostre treball «Límits en l'ús dels pronoms febles *en*, *hi*», dins LLENGUA NACIONAL, núm. 44, p. 33) que el verb *afegir*, usat com a v. de narrador, no va acompanyat del pronom feble *hi*.

desorientar («Vas entrebancar la meua tasca», em desorienta amb una afable gravetat)
despertar-se («Com hi ha món!», es desperta l'Anselm)
desvetllar-se («Ara sí que no entenc res», l'Anselm es desvetlla)
dispensar
encarar-se («...», se li encara, dreta, l'amfitriona)
engrescar-se («El primer dels pecats capitals!», s'engresca l'Anselm)
enriolar-se («Un alcavot??», s'enriola en Jaume Ferrer)
esborronar-se («Ecs!», s'esborrona la Maria)
espantar-se («Què és això?», m'espanto)
estranyar-se («Ja ho ha fet, elogiant la seua ploma!», s'estranya el professor)
estremir-se («Em passarà com als morts vivents ...?», m'estremeixo)
esverar-se («¿Això, us deia?», s'esvera el metge)
exaltar-se («Visca Lerroux!», s'exalten uns bordegassos calbs)
excusar-se («Com que ...», se m'excusa)
exultar («Oh, bella, molt bella és la vida!», exulta la seva agradable veu de baríton)
faronejar («...», faroneja el Noi)
felicitar
fitar («I després?», em fita en Segimon, tal com ho fa quan una cosa l'intriga)
girar-se («Bona, bona minyona!», es girà cap a mi el venerable poeta)
identificar («Bartomeu Rosselló!», identifica el mossèn ...)
indignar-se («És impossible!», em vaig indignar) («Què feu, home?», me li indigno)
interessar-se («Fantàstic! I on?», s'interessa el segon)
invitar («Pren-lo», m'invità)
lamentar («La societat del Port està malalta», es lamenta)
mentir (Ell li preguntà si les violetes li agradaven. La Teresa mentí: «Són les flors que m'agraden més» [M. Rodoreda, *Mirall trencat*, B. 1975, p. 78])
menysprear («Una mena de drac de museu», menysprea el meu cosí)
meravellar-se («...?», es meravel·la el rajoler)
mortificar
negar-s'hi («No», m'hi nego. «En tinc prou»)
oferir («Una copa d'estomacal?», ofereix el cambrer a un comensal)
parodiar ([també en forma nominal: «Amb la fila que fas, no s'ho creuen ni les rates!», el meu germà continua la paròdia, rient de bona gana)
pensar-s'hi («Un sant. *Mais la mer*, les aigües», s'hi pensa, «... appartient à Agwè»)
perdonar («Déu els faci bons...», perdona l'alguetzir)
plànyer-se («...», es plany).
ponderar
presumir (Joana Vergés ajuda el seu fill a portar una parada de productes artesanals al mercat de Montserrat, «ara ho faig com a hobby». Vergés hi va començar de pujar a peu des de Marganell al monestir. «Vaig ser la primera pagesa de pujar-hi en cotxe», presumeix. Vergés ven pa de figa, formatge, i mel i mató, el producte estrella. [«Regió 7», 28-4-2001, revista, 5])
provocar
rabejar-se («Elis, elis!», es rabeja l'alcavot)
rebellar-se («No pot ser el meu cosí!», em rebel·la)

recordar-se
recrear-se («...», es recrea en Wolf)
reflexionar
repensar-se
reprendre («...», el reprenc)
reptar («No te'n fotis», el reptà l'Anselm)
retornar («Situa't en el temps. Quin dia som, Agnès?», em retorna ella)
reviscolar-se («Ja torneu a recitar?», l'Anselm es reviscola)
revoltar-se («Déu meu Senyor!», es revolta el bon mecenès)
riure («Quin embolic que li espera!», riu l'investigador)
sobresaltar-se («Què és aquest rebombori?», se sobresaltà)
somriure («Bones seqüències per a una pel·lícula», somriu en Segimon)
sorprendre («Dels jansenistes?», em sorprendre) («Argentí?», va semblar de sorprendre's en Tal)
titubejar
tranquil·litzar («Més i tot», la tranquil·litzo. «Sabies que l'agent de port és molt especial?»)
tremolar («...?», tremolo tota)
tutejar («Benvolgut Claudi, no vas malament», també el tuteja ella)
ullar («Jo en sé un que també...», l'ulla maliciós en Campana)

CASOS ABUSIUS

Recordem que els verbs de narrador tenen unes restriccions: no es poden usar, excepte quan van situats davant el discurs directe, amb estructures sintàctiques «tancades». Concretament:

— si són transitius, no poden portar un CD a més del missatge (és a dir, a més del text citat, que ja fa de CD), llevat que aquest CD sigui un pronom feble referit a l'interlocutor del missatge (com hem vist en exemples anteriors; concretament: 1, b) s.v. *interrogar*, *acomiar*, *advertir*, *alliçonar*, *furgar*, *il·lustrar*, *prevenir*, *saludar*; 1, d) s.v. *aclamar*, *insultar*; 1, f) s.v. *consolar*, *asserenar*; 2, a) s.v. *ajudar*, *assossegar*, *encoratjar*, *invitar*; 2, b) s.v. *contradir*, *corregir*, *rectificar*, *reprotxar*, *retopar*; 2, c) s.v. *aturar*, *instar*, *interrompre*, *tallar*; 3, s.v. *acuitar*, *defensar*, *desdenyar*, *desorientar*, *fitar*, *invitar*, *reprendre*, *reptar*, *tranquil·litzar*, *tu-*

Els verbs de narrador tenen unes restriccions: no es poden usar, excepte quan van situats davant el discurs directe, amb estructures sintàctiques «tancades»

tejar);

— si són verbs de règim preposicional, no poden portar un CPO a més del missatge (és a dir, a més del text citat, que ja fa de CPO), llevat que aquest CPO es refereixi a l'interlocutor del missatge;

— i encara trobarem el cas de verbs (en passiva o no) que porten un subjecte quan el missatge precisament ja fa de subjecte, cas que també hem de considerar abusiú.

Observarem, per altra banda, alguns casos de verbs de narrador que sonen també malament, però per altres causes: perquè apareixen forçats o generadors d'ambigüitat o perquè són marcadament intransitius, existint un sinònim transitiu.

Anem veient, doncs, els exemples següents i vegem si es poden millorar.

1) «Finalment, finalment –RECORDA CASALDÀLIGA EL QUE VA SENTIR EN AQUELL MOMENT– és com aquell que es passa vint, o trenta o quaranta anys festejant i finalment arriba l'hora de casar-se. Una mica per tossuderia i una mica per vocació, les dues coses.» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella*, p. 51; cas de doble CD; solucions: *recorda Casaldàliga* o bé *diu Casaldàliga recordant el que va sentir en aquell moment*; de passada, s'hi ha de canviar «les dues coses» per *totes dues coses*)

2) «És una bàrbara, fa honor al nom que li van posar!», VAIG INCREPAR EN PAU davant la desaparició dels dos objectes únics. (T. d'Arenys, *El quadern d'Agnès Solà*, p. 184; possible solució: *vaig dir a en Pau increpant-lo*)

3) «Per Dambalꞑah-wèdo!», ALÇÀ LA COPA EN WOLF, imprudent com el vespre de mas d'Horitzó. (Ib., p. 220; solució: *digué en Wolf alçant la copa*)

4) «Ce vertige résulte d'un contacte avec une source d'énergie sacrée», REBLA EL CLAU, sorprenent-me més encara. (Ib., p. 197; solució: *rebla*) / «Per què», REBLO EL CLAU, REBECA, «per què, et pregunto, va permetre que els Prieto et clavessin agulles a l'hospital i jo ni m'adonés que t'estaven matant? (Ib., p. 341; solució: *rebla, rebecca*)

5) «Ho coneixem», ABAIXA ELS ULLS, desesmat, el bon mecenes. (Ib., p. 273; solució: *diu abaixant els ulls*)

6) «No pots abandonar-nos. Queda't al Port!», LA suplico. (Ib., p. 304; aquí no està malament el verb de narrador, sinó el pronom feble; solució: *li*)

7) «Il suffit de passer le pont...», ESTIRA LA BROMA ELL. (Ib., p. 331; solució: *diu ell estirant la broma*)

8) «I tant!», AIXECA L'ÍNDIX i gesticula imitant-lo. (Ib.; solució: *diu aixecant l'índex*)

9) –Saps que la teva dona té un sentit de l'humor com poques? –diu en Joan a en Pere.

–Per què? –SE N'ESTRANYA L'ALTRE.

–Perquè l'altre dia em va explicar un acudit que em va fer riure tant, que per poc caic del llit. (*Bloc Maragall*, 17-10-96; cas de verb de narrador amb doble CPO o,

més ben dit, amb CPO pleonàstic: el mateix, expressat dues vegades [el missatge i el pronom *n'* referent al missatge]; la solució és simplement suprimir el pronom)

10) –Són un altre Just i una altra Maia, més inestables... –ES FEIA L'ENTÈS–. Deixem-los estar, que visquin la seva vida. (J. Bonals, *Viatge a l'interior d'un gra d'arena*, p. 214; aquí, el verb és abusiú per dos motius: com a verb de narrador i com a verb pronominal; solució: *deia fent l'entès*)

11) –Hauria de començar a preveure el canvi de cosidora gran per una de més moderna. La nostra ja comença a portar massa problemes –INTRODUÍ Moliner.

–No et preocupis ara per això i escolta. Tens idea de què costa cada cigar d'aquests? –OSTENTÀ el senyor Picart aixecant la mà dreta. –És una petita joia que només es pot fumar en les grans ocasions. Espero que algun dia tu també els puguis assaborir amb la mateixa satisfacció que ho faig jo ara. Ets el millor encarregat que he tingut mai i si t'ho proposessis series un excel·lent empresari. Ara ja no se'n troben, d'homes com tu... (E. Ribera, *El mite de la darrera llàgrima*, p. 7; casos de verbs de narrador que sonen forçats, potser perquè generen ambigüitat)

12) –Bé, jo crec que no cal fer tant de drama per una simple separació momentània –TRACTA DE SUAVITZAR LA TENSÍO QUE S'HA CREAT, GISELA, I DE DESVIAR EL TEMA DE LA CONVERSA–. És una separació dolorosa, ara al principi, però que serà curta i que tindrà els seus fruits, ja ho veureu. (P. Ortís, *L'ombra del còndor*, p. 14; solució: *diu Gisela tractant de suavitzar la tensió que s'ha creat i de desviar el tema de la conversa*)

13) –No pot tardar, Rosalba. Ja saps que és un home amb molts de grills al cap. Si tarda massa, li farem una trucada: moltes vegades s'oblida de dinar o de sopar, imagina't –ENRAONA Gisela. (Ib., p. 14; notem que el v. *enraonar* és intransitiu i ocupa violentament el lloc d'un sinònim transitiu, com *dir*)

14) –De totes passades, ¿tu no te l'has proposada mai la possibilitat d'emigrar als Estats Units, oi Boanerges? Diu que allà els diners els fan a cabassades –TRENCA EL SILENCI RADAMÈS, en un to de fluida represa i amb sensible ironia. (Ib., p. 115; solució: *diu Radamès trencant el silenci*)

15) –Voldria saber quines conxorxes us porteu tu i aquest desorientat –ES VENJA MARIBEL DE LA PÈRDUA DEL NEN, adreçant-se als dos homes. (Ib., p. 74; cas de verb de narrador amb CPO; possible solució: *diu Maribel als dos homes venjant-se de la pèrdua del nen*)

16) –Radamès, endavant i fora! –ARRAMBA DUBTES Boanerges–. Tenim la gran ocasió de fer diners i seríem uns folls si la desaprotéssim. (Ib., p. 76; aquí una bona solució és canviar l'expressió *arrambar dubtes* per un verb simple de significat semblant: *aclareix*)

17) –Cal, a més, que fem honor als nostres invitats Mr. Alfons Petroski i Mr. René Dupont –ELS ASSENYALA DON CHEPE amb un cop de mà–. Són els representats del país amic

del nord que ens ajuden en la feina del camp, la qual promou el progrés de la nostra comunitat. (Ib., p. 86; notem que el pronom feble *els*, que fa de CD del verb de narrador, no es refereix als interlocutors del diàleg, sinó a terces persones; solució: *diu Don Chepe assenyalant-los*)

18) –Per aquest cantó rai. El bèstia no sap a qui s’atansa! –S’HO PREN SERIOSAMENT MARIBEL, tot abraçant-se al menut que té a la falda en vaga referència a la protecció que vol desplegar sobre ella mateixa. (Ib., p. 143; possible solució: *admet, seriosa, Maribel*)

19) –Un gran amic! –ELS EL PONDERA–. I d’ara endavant un soci! (Ib., p. 155; possible solució: *els diu en to d’elogi*)

20) –Seu –LI INDICA UNA CADIRA DE DAVANT L’ESCRITORI DON CHEPE, sense matisacions facials, però amb òbvia satisfacció; cosa eixuta, un punt patriarcal. (Ib., p. 158; possible solució: *diu, indicant-li una cadira de davant l’escriptori, Don Chepe, sense matisacions facials*)

21) –Em dic Ronald Ansbro, sóc irlandès, però parlo una mica d’espanyol –FA LA SEVA PRESENTACIÓ EL REVEREND. (Ib., p. 216; solució: *es presenta el reverend*)

22) Després d’apuntar-los, Radamès hi fa cara de total insatisfacció. Es desespera, li inflen el pit un reguitzell d’imprecacions contra la desconeguda, autoritària, gasiva.

–És una bruixa! –SE N’HI ESCAPA UNA. (Ib., p. 222; notem que aquest és un cas abusiú perquè el verb de narrador té dos subjectes: el missatge [o sigui el text dialogat] i *una*; solució: *se li escapa*)

23) –Puc tocar-lo? –DEMANÀ PERMÍS EN LLUÍS. (V. Pallàs, *El cos sant*, p. 36; solució: *demanà en Lluís*)

24) –Ostres! –els altres ES VAN QUEDAR AMB UN PAM DE NAS. (Del conte *Un aniversari especial*, d’Elena O’Callaghan i Tuch, ed. Brúixola, Barcelona 2001; en aquest cas la solució és tractar el segment en què parla el narrador, no com si contingué un verb *dicendi* sinó com si es tractés de la narració d’un fet; dit d’una altra manera: com si entre el missatge i la resta del text hi hagués un punt: –Ostres! –Els altres...)

25) –Ah, no hi ha dubte que hi toqueu! –aprovà Dalí, ple d’una efusiva indiferència–. Doncs, au, porteu-me una tela, colors i pinzell, que us el reproduiré com una compensació exquisida AL perjudici que us he causat. Perjudici rendible, eh? –ALÇÀ EL DIT FINS A LA PUNTA DEL BIGOTI I FENT RODAR ELS GROSSOS ULLS. (Original d’un llibre de narracions, abans de ser corregit; de passada, cal esmenar-hi una contracció de preposició i article: *pel / digué alçant el dit...*)

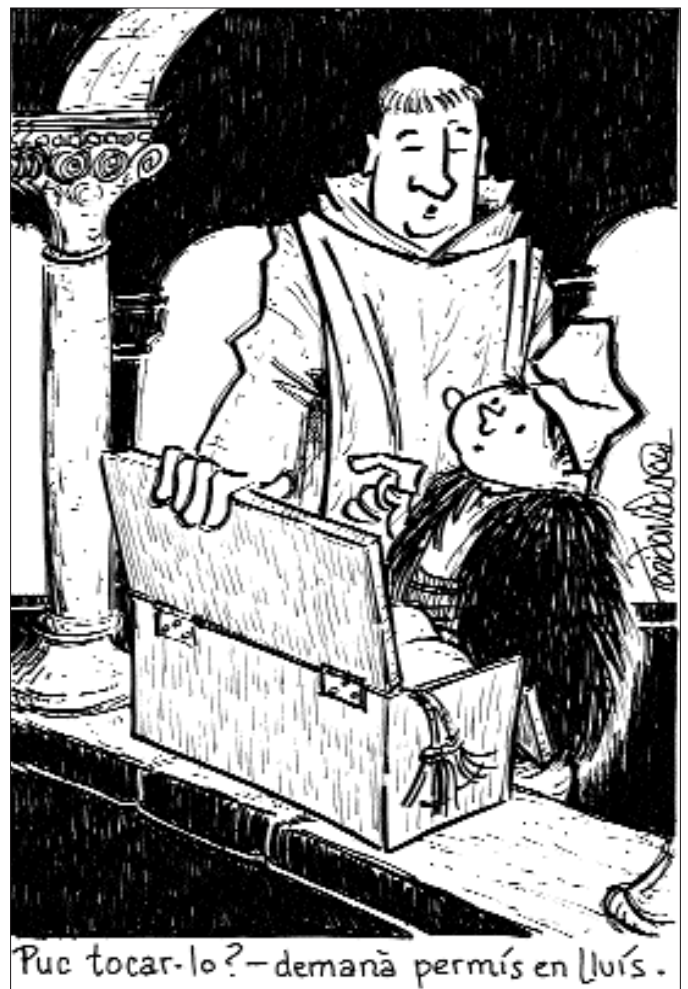
26) –Us agraeixo de tot cor les vostres bondats i atencions... I ara permeteu-me que em retiri.

–Bé –ROMPÉ L’ALTRE EL SEU MUTISME, BO I ATURANT-LO–. Anit vàreu fer allò que jo en vint anys havia d’haver fet moltes vegades i no vaig gosar fer mai... (Original d’un llibre de narracions, abans de ser corregit; possibles solucions: *digué l’altre, rompent el seu mutisme i bo i aturant-lo* o bé

esclatà l’altre, bo i aturant-lo)

27) *DUQUE ATERRIZA SIN PROBLEMAS TRAS UN MAL DESPEGUE QUE DESVIÓ LA ESTACIÓN ESPACIAL.*— [...] En la pista les esperaba una banda de música y sus familiares, que los recibieron con flores, la principal costumbre galante de Rusia. La mujer de Malenchenko, Ekaterina Dimitrieva, con la que se casó por poderes mientras el astronauta permanecía en el espacio; la mujer de Lu y el hijo mayor de Duque. «Se ha adaptado muy rápido al espacio y tenía un programa muy cargado», ELOGIÓ MALECHENKO A DUKE. «Es formidable estar en casa», acertó a decir el americano Edward Lu mientras los tres desaparecían en la sala de recuperación, donde permanecerán dos semanas en observación hasta que se recuperen del todo. («La Vanguardia», 29-10-2003, p. 32; exemple en castellà que posem perquè es vegi que el defecte denunciat en aquest treball es troba també en altres cultures literàries, a més de la catalana; solució: *dijo Malechenko elogiando a Duke*)

28) [reportatge sobre l’escenificació d’una obra de teatre per un grup de Sant Hipòlit de Voltregà] Em colo al vestuari una estona abans que comenci l’espectacle, dissabte a les 10 del vespre. «Ei, que ve EL 9 NOU! Amagueu les drogues!», SE’N RIUEN. Encara no estan del tot nerviosos, veig. Potser és pel líquid que van poant d’un termo. «Til·lí o alcohol?», demano. («El 9 Nou», 3-11-2003, p. 40; solució: *diuen rient-se’n*)

Puc tocar-lo? –demanà permís en Lluís.

MÉS EXEMPLES

(A partir d'aquí, barregem exemples abusius i exemples correctes, a fi que es vegin les excepcions de les regles de restricció en l'ús dels verbs de narrador formulades abans)

1) –Quins estudis tens? –LA VA SORPRENDRE amb aquesta pregunta l'ambaixador. (M. Piki, *El bosc de les trenes tallades*, B. 2003, p. 54; exemple correcte, perquè, encara que el verb de narrador duu un CD, aquest és un pronom feble [la] referent a l'interlocutor)

2) –Ja n'hi ha prou! –ES VA SENTIR UNA VEU, a la qual va succeir una altra, i una altra, fins a ser milers. (Ib., p. 77; exemple abusiu, perquè la passiva reflexa té dos subjectes [una veu i la frase del discurs directe; possible solució: *digué una veu*])

3) –Anem nosaltres també a dormir –VA DONAR PER ACABADA LA CONVERSA L'Ahmet–. Demà sortim de viatge i amb aquests vents el Pont és difícil. (Ib., p. 124; abusiu; possible solució: *va concloure*)

4) –Potser perquè sabies massa coses de l'Estació –EL VA TRANQUIL·LITZAR L'Ahmet, encara que dins seu sabia que li estava mentint. L'ordre era clara: tots els soldats armenis eren destinats al campament de treball de Diarbekir–. Així doncs, en saps, d'armes? –VA CANVIAR DE TEMA L'AHMET ALÍ. (Ib., p. 130; el primer verb de narrador, [el] *va tranquil·litzar*, és correcte, perquè el CD és un pronom feble referit a l'interlocutor; el segon, *va canviar [de tema]*, és abusiu, perquè és un verb de règim amb CPO; solució: *va dir l'Ahmet Alí canviant de tema*)

5) –Sense narracions, sense contes, la mar esdevé més ampla, més infinita, especialment a les nits –HI ASSENTÍ el capità. (Ib., p. 134; abusiu; solució: *assentí*)

6) –I n'hi va haver per a tots amb un gall? –VA FER BROMA l'Azim. (Ib., p. 171; abusiu; solució: *va bromejar*; a més, s'hi ha de posar una coma després de *per a tots*)

7) –Bé –VA REPRENDRE LA CONVERSA L'Ahmet Alí–, et poses el teu uniforme, agafes la teva carta amb signatura oficial i te'n vas de bon matí cap a Samsun. (Ib., p. 175; abusiu; solució: *va reprendre*)

8) –No t'acoquinis –EL VA ENCORATJAR asseguda en una cadira davant d'ell–. He criat set fills, i tots han lluitat en diferents llocs de l'Imperi. (Ib., p. 178; correcte)

9) –Li ha caigut el clau i abans no arribi a la meua unitat segur que també podré la ferradura –VA FER BROMA també l'Azim. (Ib., p. 190; abusiu; solució: *va bromejar*)

10) –I què diu? Dignes, que ho sentirem tots –EL VA EXHORTAR el cap del poblat. (Ib., p. 203; correcte)

11) –En un cafè hi havia uns quants homes asseguts fumant amb el narguil –VA REPRENDRE LA PARAULA el guia–. Un que acabava d'arribar al poble bravejava de saber

moltes coses; no hi havia pregunta que ell no pogués respondre. (Ib., p. 210; abusiu; solució: *va reprendre*)

12) –Millor, millor –VA ESTAR-HI D'ACORD el príncep–. Així tindrem temps de preparar-te una primera aparició esplèndida. (Ib., p. 259; abusiu, per pleonasma; ací la solució és simplement suprimir el pronom feble *hi*)

13) –Ho entenc –VA MOURE EL CAP EL JOVE–. Els que no entenc són els occidentals, i especialment la seva Església. (Ib., p. 265; abusiu; solució: *va dir el jove movent el cap*)

14) –Només ens faltava això ara, una guerra civil –l'eunuc VA MOURE EL CAP amb desesperació. (Ib., p. 274; abusiu; solució: *va dir l'eunuc movent el cap amb desesperació*; una altra solució seria passar el verb de narrador a verb descriptiu de l'acció, cosa que s'aconsegueix introduint després del guió la conjunció *i*, així: *–i l'eunuc va moure el cap amb desesperació*; però cal advertir que aquesta segona solució no manté la simultaneïtat de l'acció indicada pel verb amb l'acte de parla, sinó que representa que l'acció indicada pel verb s'esdevé amb posterioritat)

15) –No tinguis por –EL VA TRANQUIL·LITZAR L'Azim–. Sóc dels vostres, un *amelé* en una missió. (Ib., p. 290; correcte)

16) –Totes aquestes tortures eren perquè els armenis lliuessin les armes –VA PRENDRE LA PARAULA l'hostaler–. I els que en tenien i ho confessaven després de la tortura, al final els mataven dient que eren rebels. (Ib., p. 304; abusiu; solucions: *va dir prenent la paraula l'hostaler* o bé *va intervenir l'hostaler*; de passada aniria bé de canviar-hi «els que» per *els qui*)

17) –Ara, últimament, tenen nous sistemes –VA REPRENDRE LA PARAULA la dona–. Han aparegut grups de ... (Ib., p. 306; abusiu; solució: *va reprendre*)

18) –Al final l'únic refugi per a la nostra ànima és la natura –VA COMPLETAR EL SEU PENSAMENT el Rossinyol, i va sentir una pau que l'inundava. Va obrir la boca, i tot seguit ressonaren les muntanyes amb la seva cançó. (Ib., p. 318; abusiu; solució: *va completar*)

19) –Jo no –va balbucejar Farag, subjectant-se a la tassa de cafè com un mariner al pal en plena tempesta.

–Crec que jo tampoc –M'HI VAIG SOLIDARITZAR, amb una mirada de complicitat. (Matilde Asensi, *L'últim Cató*, trad. de N. Nueno, p. 150; correcte, perquè el pronom feble *hi* representa un CPO referent a l'interlocutor)

20) –La qüestió és –VA TALLAR PEL DRET Farag, apaivagant el capità– que, si el sagristà és un staurofílax, m'imagino que, a més d'encarregar-se de les tasques que ha esmentat Ottavia, també avisarà la germandat que algú ha començat les proves.

–No podem ignorar aquesta possibilitat –HI VA ESTAR D'ACORD el capità–. Hem d'estar en guàrdia aquí a Roma. (Ib., p. 180; abusius tots dos verbs de narrador, perquè duen CPO; solucions: *va tallar* i *va acceptar*)

21) –Per cert, ja han resolt la pista per a la prova següent?

–No –EM VAIG ESCURAR EL COLL–. El necessitàvem a vostè. (Ib., p. 236; abusiú; solució: *vaig dir escurant-me el coll* o bé, canviant una mica el sentit i passant el verb de narrador a verb descriptiu de l'acció, *i em vaig escurar el coll*)

22) –I si ens quedem aquí, dormim i, així que arribi l'alba, ens posem de nou en camí? –vaig aventurar.

–Continuem una mica més –S'HI VA OPOSAR la Roca [un personatge que té per motiu «la Roca»]. (Ib., p. 251; abusiú; solució: *es va oposar*)

23) –Fa l'efecte que travessem línies paral·leles cada vegada més unides entre si –va assenyalar Farag estenent els braços de banda a banda ...

–Evidentment, els passadissos són més estrets –HI VA ESTAR D'ACORD la Roca, que mirava la seva brúixola–, però el que ja no és tan clar és que avancem per línies rectes paral·leles. [...] (Ib., p. 253; abusiú, però traient *hi* encara no queda arreglat, perquè el verb duu complement; solució: *va admetre*; de passada aniria bé de canviar-hi l'expressió «entre si» per *entre elles*)

24) –[...] El pulsímetre xiularà si ho fa, d'acord, senyor professor?

–D'acord –HI VA CONVENIR Farag, posant-se la maquineta al canell. (Ib., p. 322; correcte si el pronom *hi* es refereix a l'interlocutor [= *va convenir amb ell*] i abusiú si el pronom es refereix a cosa [= *va convenir amb això*], i en aquest darrer cas la solució és simplement suprimir el pronom feble)

25) –El Salvador m'ha posat al corrent. Si ens entenem, puc llogar-vos la casa.

–Potser que primer l'anem a veure, abans de fer tractes –VA SER CLAR, el Joan. (L. Padrisa, *Res no és per sempre*, p. 117; verb copulatiu amb predicat nominal; recordem que, així com el fet de tenir un verb transitiu ocupada la seva «valència» transitiva per un CD no permet d'usar-lo com a verb de narrador [llevat que aquest precedeixi el discurs directe], semblantment l'estructura «tancada» d'una oració de predicat nominal [[és a dir, en què ja hi ha subjecte i predicat nominal]] no permet d'usar-la com a verb de narrador [llevat que precedeixi el discurs directe]. El que sí que es pot fer, en aquest cas i en d'altres, com ja hem vist, és usar la construcció discutible com a continuació de la narració, canviant-hi simplement la puntuació. Així: –Potser que primer l'anem a veure, abans de fer tractes. –Va ser clar, el Joan. En canvi, si hom vol que hi hagi un verb de narrador, cal solucionar-ho, per exemple, així: –Potser que primer l'anem a veure, abans de fer tractes –va dir amb franquesa el Joan.)

26) –S'assembla a la mare –deia sempre la Maria.

–Aquesta nena és igual que tu.

–És rosseta com la mare –HI TORNAVA ella–. Jo tinc el cabell més fosc. (Ib., p. 319; correcte, perquè el pronom feble *hi* és un antic CPO lexicalitzat [en efecte, el verb és *torrar-hi*, sinònim de *repetir*])

27) –¡Dejadme en paz, demonios! ¿Qué os importa a vosotros? ¿Por qué se mete en mis cosas este barbas de

chivo? –gritó, refiriéndose a De Griller–. Y tú, avefría, ¿quieres? –SE VOLVIÓ A MADEMOISELLE BLANCHE–. ¿Por qué te muestras tan zalamera? (F. Dostoievski, *El jugador*, Estella 1970, p. 125; cas de verb amb CPO, fronterer entre v. *agendi* i v. *dicendi*)

28) –¡Basta! –la interrumpió enérgicamente la abuela–. ¡Lo comprendo todo! [...] Deja esto y vente conmigo. Porque no tienes a dónde ir, además de que para ti es indecoroso quedarte con ellos. ¡Espera! –CORTÓ LA ABUELA A POLINA, que se disponía a contestar–. No he terminado. [...] (Ib., p. 126; cas de verb amb CD, fronterer entre v. *agendi* i v. *dicendi*)

29) –¡Pues ahí tienes tus cincuenta mil francos! –LEVANTÓ LA MANO Y ME LOS TIRÓ. El fajo de billetes me dio un fuerte golpe en la cara y se dispersó por el suelo. Después de esto, Polina salió corriendo de la habitación. (Ib., p. 159; cas de verb amb CD, fronterer entre v. *agendi* i v. *dicendi*)

30) –¡Ea, no lloriquees! –POLINA NO PENSABA SIQUIERA EN LLORIQUEAR, NO LLORABA NUNCA–. También para los polluelos habrá sitio; el gallinero es grande. [...] (Ib., p. 127; cas clar de verb *agendi* i prou)

31) –¡Cómprame! ¿Quieres, quieres? Por cincuenta mil francos, como De Griller –SE LE ESCAPÓ entre convulsivos sollozos. (Ib., p. 156; cas en què el discurs directe fa de subjecte del verb de narrador)

32) –¿Nos vamos? ¿Nos vamos mañana? –SE LE OCURRIÓ DE PRONTO–. Bueno... –Se quedó pensativa–. Podemos alcanzar a la abuela. [...] (Ib., p. 157; un altre cas en què el discurs directe fa de subjecte del v. de narrador)◆

